

The Journal of International Civilization Studies Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi

Volume V/ Issue II
ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY
Geliş Tarihi/ Received: 05/07/2020
Kabul Tarihi/ Accepted: 10/09/2020

HABITUS OF ACADEMY AND ITS GENDER: FEMALE ACADEMICS

Dr. Öğretim Üyesi Melek HALİFEOĞLU

Bingöl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü-Siyaset ve Sosyal Bilimler ABD

mhalifeoglu@bingol.edu.tr

orcid.org/0000-0002-4307-2130

Abstract

The phenomenon of femininity and masculinity is a product of social relations rather than our biological existence. These social relations are related to how much space we gained in the playground of dominant thought within the production process. Limiting women to the private sphere and positioning them mostly with home-family affairs, within patriarchal social norms and production relationships, causes women to face certain difficulties in business life. In this context, gender-based relationships are also reproduced in universities, as they are in all the other areas of social life, and women are experienced through their biological-social value. The aim of the study is to show that universities have a gendered institutional habitus as a result of their positions in social life and that this habitus has diverse manifestations in terms of gender relations. As seen within the framework of academic literature and statistics, female academics can not act separately from their gender roles within the institutional habitus and thus fall behind men in the hierarchy of academic progress, due to their multifaceted roles in social life.

Keywords: *Female Academics, Habitus, Gender, University*

AKADEMİNİN HABİTUSU VE TOPLUMSAL CİNSİYETİ: KADIN AKADEMİSYENLER

Öz

Kadınlık ve erkeklik olgusu biyolojik varlıklarımızdan ziyade toplumsal ilişkilerin bir ürünüdür. Bu toplumsal ilişkiler, üretim sürecinde egemen düşüncenin oyun alanında ne kadar yer edindiğimizle alakalıdır. Ataerkil toplumsal norm ve üretim ilişkileri içerisinde kadınların özel alanla sınırlandırılması ve daha çok ev- aile işleriyle konumlandırılması kadının iş hayatında bazı zorluklarla karşılaşmasına neden olur. Bu bağlamda, toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi üniversitelerde de toplumsal cinsiyete dayalı ilişki biçimleri yeniden üretilmekte ve kadınlar biyolojik-toplumsal değeri üzerinden deneyimlenmektedir. Çalışmanın amacı, toplumsal hayattaki konumları sonucunda üniversitelerin cinsiyetlendirilmiş bir kurumsal habitusu olduğunu ve bu habitusun toplumsal cinsiyet ilişkileri bakımından farklı görünlere sahip olduğunu sergilemektir. Akademik yazın ve istatistikler çerçevesinde görüldüğü üzere, kadın akademisyenler kurumsal habitus içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinden ayrı hareket edememekte ve böylece, toplumsal hayattaki çok yönlü rollerinden ötürü, akademik ilerleme hiyerarşisinde erkeklerden geri kalmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: *Kadın Akademisyenler, Habitus, Toplumsal Cinsiyet, Üniversite.*

Giriş

Otuz seneyi aşkın bir süredir sosyal bilimler alanında her defasında kendini yeniden ifade etmek zorunda kalan ve aynı zamanda kendine bir yer edinme gayreti içinde olan toplumsal cinsiyet çalışmaları, akademnin son dönemlerde gözde alanlarından biridir.

Feminist rüzgârın dalgasıyla zamanla şekillenen ve bir mevzi-manevra alanı oluşturma gayretinde olan toplumsal cinsiyet çalışmaları, feminizmin evrimi içerisinde kendine ait bir beden yaratabilme imkânı bulmuş ve bu bakımdan toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları arasındaki organik bağ gittikçe güçlenmeye başlamıştır. Ancak toplumsal cinsiyet sadece kadın bedeni ve kadınlık durumu üzerinden anlaşılmalı, aksine erkeklik olgusu, erkeklik sorunsalı ve buna ek olarak queer meselesi de son dönemde toplumsal cinsiyet çalışmaları konusu içerisinde yer almaktadır. Buna rağmen, kadın çalışmalarıyla dirsek teması süren toplumsal cinsiyet çalışmaları konusu, amacı ve alanı açısından bir totalite içermektedir.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları ve sosyolojisi feminist metodoloji, kuram ve epistemoloji tartışmalarından beslenerek büyümüştür. Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadın ve erkeğin sosyal, kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsi birbirinden ayırt etme biçimini ve onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2011:4). Kavramın feminist çalışmalar üzerine odaklananlar için önemi, onun kadın-erkek arasındaki güç ilişkilerini anlamaya ve eşitsizlikleri sorgulamaya yarayacak bir kavram olarak düşünülmesinden sonra artmıştır.

Toplumsal normlar çerçevesinde bir güç ilişkisi olarak kadına ve erkeğe yüklenen tüm anlamlar, sıfatlar, roller ve görevler bağlamında iktidar ilişkilerinin en mikro alanına dahi hitap eden toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun biçimlenmesinde önemli bir misyonu olan kültürel, ahlaki ve hatta ideolojik hattı belirleyen eğitim sistemi ve kurumlarını değerlendirmek için yararlı bir repertuar sunmaktadır.

Toplumsal iktidar ilişkilerinin bir yansıması olarak eğitim sisteminin başat alanı olan üniversiteler, toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde farklı toplumsal cinsiyet rejimlerini ortaya koyar. Cinsiyet rejimi kurumdan kuruma değişkenlik gösterse de üniversiteler, cinsiyetçi öğeler barındıran en üst düzey eğitim kurumları arasında yer almaktadır. Ancak yukarıda bahsedildiği üzere bu cinsiyetçi tavır sadece biyolojik bir veçhede değil, aynı zamanda ayrımsal ustalık üzerinden seyretmektedir.

Bu çalışma, ayrımsal ustalık kategorisinin en doğrusal şekilde ilerlediği kamusal alanlardan biri olan üniversitelerde kadın olma ile akademisyen kadın olma hali arasındaki geçişkenliğin ya da geçirgenliğin ne durumda olduğunu toplumsal cinsiyet bağlamında ele almayı hedeflemektedir. Bu açıdan metodolojik olarak yazılı kaynaklar ve istatistikler üzerinden bir değerlendirme yaparken toplumsal cinsiyet çalışmalarından faydalanılacaktır.

Kavramsal Çerçeve

Toplumsal Cinsiyet

Birinci dalga feminizmin mücadelesi sonunda elde edilen oy hakkı, her ne kadar kadın-erkek eşitliği için bir kazanım olarak değerlendirilse de özellikle ikinci dalga feminizmin gündelik yaşama dair eleştirel tavrı, toplumsal cinsiyetin ne olduğunun sorgulanmasında yardımcı oldu. 1960'larla başlayan bu süreç, dünyanın hemen her yerinde kadınların taleplerinin duyulmasına, yaygınlaşmasına, kadına dair tarihinin araştırılmasına ve dönüştürücü bir vizyon olarak feminist teorinin ve pratiğinin yükselmesine yol açtı. Döneme damgasını vuran “kişisel olan politiktir” sloganı, kadının salt kamusal alanda eşitliğini değil, özel alanda ve cinsiyete dayalı iş bölümünde de dönüşüm talebini ifade ediyordu. 1990'lara gelindiğinde, ikinci dalga feminizmin toplumsal iş bölümünü sorgulayıcı tavrı, erkek egemenliği altında kalan yekpare kadın vurgusu ve kadınlık olgusu yeniden tartışılmaya başlandı. Kadının biyolojisiyle ilişkili olarak kadın-erkek eşitsizliğinin temeline dayanan yeni bir kavram olarak toplumsal cinsiyet kavramı, kültürel ve tarihsel bağlamını içermekteydi.

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlarla erkekler arasındaki farklar üzerindeki tartışmalardan doğmuştur. Tartışma nedenselliğe odaklanmış ve biyolojik yapı ile çevresel faktörler arasındaki ilişkinin ne olduğu, nasıl geliştiği ve hangi enstrümanlarla ileri sürüldüğüne bakılmıştır. R. Cornell *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (1998:102) kitabında, toplumsal cinsiyeti barındıran toplumsal ilişkilerin “temeli”nin, “kuruluşu”nun, “iskeleti”nin, “öz”ünün veya “kalıbı”nın, bedenimizin biyolojik yapısını oluşturduğu şeklindeki varsayımın sorgulanması gerektiğini ifade eder. Zira Cornell, toplumsal pratik ve biyoloji arasındaki güçlü bağ argümantasyonu olmaksızın toplumsal cinsiyetin düşünülemediğini vurgulayarak doğal farklılık teorisyenlerinden ayrılır. Doğal farklılık teorisyenleri, dişil ve eril güç, yani kadın ve erkeklik üzerinden insanlar arasında kesin bir ayrımı gözetirler. Ancak bu durum, toplumsal ilişki örüntüsü içerisindeki eşitsizliğin derinliğini ve nedenlerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla cinsiyet ve toplumsal pratikler arasında kurulan bağda, biri diğerinin epifenomenali olarak ele alınmaktadır. Başka bir ifadeyle ya biyoloji toplumsal cinsiyeti belirlemekte ya da biyoloji, eril ve dişil arasında kesin bir farklılık kurmaktadır. Ancak biyolojiye indirgenerek yorumlama çabası, toplumsal yaşamın karmaşıklığını açıklamada yetersizdir. Böylece bazı eklemelerde bulunarak durumun geliştirilmesi söz konusudur. Bu nedenle toplum, cinsiyetler arasındaki ayrımı salt biyolojik değil, kültürel olarak da tanımlamaktadır (Connell, 1998:108-109). Kültürel kodlama açısından en tipik ve bilinen örnekler arasında kıyafetler, renkler ve hatta aksesuarlar gösterilebilir. İnsan vücudunun anatomisi dışında biçim açısından kadın ve erkek arasındaki az farklılığa karşın toplum, farklılığın kendisini abartarak oraya bir mercekle bakar. Sıradan bir bakış düzeyinden daha yüksek bir çözümlülikle toplum tarafından büyütülen ve abartılan farklılıklar bir kere açığa çıktıktan sonra kategorizasyona tâbidir.

Toplumsal cinsiyet merceğini kullanarak topluma ve onun büyüttüğü farklılıklara bakabilmek, toplumsal ilişkiler bütünlüğü içerisinde egemen kurumların sorgulanmasını elverişli kılar. Kurumların sorgulanması, yapısal bir analiz çerçevesinde değerlendirilmeye alındığından yapı kavramıyla ilişkilendirilir. Kavramın kullanımları gelişkin bir şekilde Louis Althusser ve Levi-Strauss tarafından ele alınmış olsa da toplumsal cinsiyet çalışmalarında yapı kavramı bir şeyle karşı karşıya olma ve dolayısıyla özgürlüğün sınırlarına ilişkin bir deneyimi yansıtır (Connell: 1998:133). Ancak yapı, kişinin yeteneklerinin yeterli olmadığı durumlarda üretken olabilmek için başkalarından yararlanabilme deneyimini de içerir. Böylece toplumsal yapı, yeteneklerimizin izin vermediği sonuçlar üretebilmek için başkalarından yararlanabildiğimiz; bununla birlikte toplumsal örgütlenme biçiminde

özgürlüğün sınırlarına ilişkin deneyimle karşılaştığımız kısıtlamaları ifade eder. Kısıtlama doğrudan (fiziki, cebri ve zoraki) olabileceği gibi dolaylılar aracılığıyla da (toplumsal kurumlar örüntüsüyle) kendini gösterebilir.

Toplumsal bir yapı olarak toplumsal cinsiyet ilişkilerine getirilen açıklamalar kurumlar düzeyinde tartışılacağından aileden akraba ilişkilerine, üretimin yapılanmasından cinsel iş bölümüne ve emeğin değerine kadar pek çok alandan bahsedilebilir. Cinsel iş bölümünün emek süreçlerine yansımada ev işleri ve çocuk bakımının örgütlenmesi, ücretsiz ve ücretli emeğin bölünmesi, emek piyasasının ayrımcılığı ve erkeklere ait işlere karşılık kadınlara ait işlerin yaratılması gibi örnekler verilebilir. Cinsel iş bölümü, genel anlamıyla belirli iş tiplerinin belirli insan kategorilerine bölüştürülmesi ve daha sonraki pratiği kısıtlaması ölçüsünde bir toplumsal yapıyı ifade eder (Connell, 1998:141). Yapı, bir kere kurulduktan sonra ikili bir etkileşim haline girer. Öyle ki, insanlar arasında önceden tasarlanmış olan iş bölümü, sonrasında insanları işe bölüştüren toplumsal bir kurala dönüşür. Buna en iyi örnek, kadın ve erkeğe ait iş tanımlamaları olmakla birlikte aynı yerde çalışan iki cins arasındaki görev ayrımlarıdır.

İşlerlik halindeki bu ayrımı, özgürlüğün sınırları ya da kısıtlama biçimleri olarak nitelendirmek mümkündür. Ancak ayrımcılık kuralının pek çok kereler meşruluğu hâiz olabilmesi için ayrımsal ustalığa dönüşmesi gerekir. Cinsiyete dayalı ayrımsal ustalık ve eğitim arasındaki ilişkiyi toplumsal cinsiyet ve feminizm tartışmalarında detaylıca açıklayan Carol O'Donnell, *The Basis of the Bargain*' de eğitim sistemi ile emek piyasaları arasındaki ortak yüzeyi değerlendirir (Rosenfeld, 1986:129). İş kolları arasındaki cinsel iş bölümünün ayrımsal ustalık ile gizemli hale getiriliyor olması, ayrımcılık karşıtı stratejilere karşı dayanıklılığı artırırken teknik görünüşlü iş bölümü, toplumsal cinsiyet algısının derinleşmesine ve meşrulaşmasına zemin hazırlar. Erkeklerin belirli iş kollarına kadınlara nazaran daha iyi hazırlandığı ve eğitildiği yerde, başvuranlar arasındaki en iyi seçim normal olarak erkeğin seçilmesi anlamına gelecektir (Connell, 1998:142). Üniversitelerin üst basamaklarında erkeklerin neredeyse tam bir hâkimiyet kurmaları ise bu dolaylı ayrımcılığın çarpıcı örneklerinden biridir.

Üniversiteler eğitim sisteminin yapısallığından ayrı düşünülmemeyeceğinden Althusser'in *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*¹ (2003) kitabında yer verdiği kurumlardan biri olan okul için tanımlanan hem "sınıflandırılmış hem de cinsiyetlendirilmiş öznelerin üretim alanı" (Arnot, 2005:25) argümanı üniversiteler için de geçerli olmaktadır. Bu bağlamda üniversiteler bizatihi mevzunun merkezinde olması nedeniyle önemli bir statüye sahiptir. Çünkü eğitim sisteminin yapısal özellikleri aynı zamanda egemen dünya görüşünün yani ideolojik referansın bir enstrümanıdır. Nasıl ki, erken cumhuriyet döneminde modernleşmenin kaldıraç olan modern okullar, dönemin ideolojik referansları ile şekillenmişse ve bu amaç doğrultusunda yetiştirilecek/yetiştirilmiş kadınlar belirlenmişse 2000'ler sonrası sayıları giderek artan ve her şehirde yine/yeni bir modernleşme projesi olarak nitelendirilebileceğimiz üniversite projesi, kendi ideolojik referansları doğrultusunda bir eğitim sistemi kurmuştur. Erken cumhuriyet döneminin eğitim sisteminin verili toplumsal cinsiyet ilişkilerini düzenlemeyi hedefleyen belirgin bir toplumsal cinsiyet rejimi yaratma hedefi olduğu söylenebilir (Sayılan, 2012:22). Dolayısıyla eğitim sistemi dediğimiz şey derslerin toplamından oluşan bir müfredat birikimi değil, toplumsal ilişkilerin ve değerlerin dönüşümünü sağlayan (Ercan, 1998) hegemonik süreçleri içerisinde barındıran, belirli bir ideoloji çerçevesinde şekillenen ve bu açıdan kapitalist üretim ilişkilerini sürdürecektir (Ünal ve Özsoy,1998) öznelerin yaratımını sağlayan organik bir bütünlüğü ifade eder. Böylece, ulus devletin yeni toplum ve modern zihinsel düşünce dünyasının

¹ Althusser için eğitim sistemi her bir okul popülasyonu sınıf yapısı ve iktidar ilişkileri için ve ona uygun işleyecek şekilde hazırlayan egemen ideolojinin aygıtıdır.

oluşumundaki soyut yurttaşın, resmi ideolojinin somut taşıyıcısı olduğunu söyleyebiliriz. Elbette bu minvalde, kültürel ve ideolojik hegemonyanın taşıyıcısı olan kadınların eğitim sistemi içerisindeki konumu eski rejimin tortularından kurtulmak ve yeni devlet inşasındaki özneleri yaratmaktır. Bu amaç kapsamında eğitim sisteminin toplumsal cinsiyet rejimi, cumhuriyet modernleşmesinin siyasi ufku, aile merkezli klasik/geleneksel ataerkil direniş ve az gelişmiş kapitalizmin sunduğu olanaklar altında şekillenmiştir (Sayılan, 2012:23). Dolayısıyla yeni toplumsal formasyona ve verili ilişkiler ağına toplumsal cinsiyet merceğinden baktığımızda kadınların eğitiminin ilerleyişi egemenlerin (erkeklerin) hegemonyasının² varlığı referans alınarak yapılmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet, Habitus ve Hegemonya İlişkisi

Toplumsal cinsiyet ve hegemonya³ kavramları arasında yakın bir ilişki vardır. Kadınlık ve erkeklik toplumsal bir üründür ve bu toplumsal ürün mevcut üretim ilişkileri içinde şekillenir. Bu bağlamda erkek egemen toplumsal cinsiyet rejimi, eğitim kurumlarında da hegemonik bir niteliğe sahiptir. Söz konusu bu etkiyi Pierre Bourdieu'nun habitus fikrinden hareketle Patricia McDonough (1997) ve Diane Reay vd., (2001), eğitim kurumlarındaki süreçlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için kurumsal habitus (institutional habitus) kavramıyla açıklarlar. Habitus, Bourdieu'nun kavramsal matrisinde önemli bir yere sahiptir. Toplumsal cinsiyet belirlenimde biyolojik indirgemeciliğin karşısında yer alan ve eleştirel dozu yüksek yapısalcı analizlerin tek taraflı belirlenimine karşı habitus kavramı, diyalektik bir ilişkiyi tanımlaması açısından alan üzerine yazında işlevsel role sahiptir. Habitus, bilinçsizce elde edilemeyen düşünce, idrak ve eylem birliğinin oluşumudur. Bir taraftan yapısal bir belirlenim diğer taraftan inşacı değişimin olduğu bir bileşke söz konusudur. Dolayısıyla habitus Bourdiecu bir tanımla, yeri geldiğinde fiziksel nesne formunu alabilecek olan çeşitli kurumlar karşısında edinilmiş yatkınlıklar, bedende cisimleşmiş yapma ve etme biçimlerini ortaya koyma; açık ya da örtük bir öğrenim sürecinde edinilmiş üretken şemalar hâlinde işlev gösteren bir yatkınlıklar sistemidir (Bourdieu, 1997:33; 2016:36, 144). Habitus ile ifade edilen şey, ne doğrudan eylemin failsiz mekanik tepkisini oluşturan nesnelciliği ne de bilinçli bir niyetin maksatlı bir işi olarak tasvir edilen öznelciliği. Başka bir ifadeyle, düşünür sosyal determinizm ile kişisel özgürlüğü uzlaştırıcı yönde hareket ederek habitus kavramını önermektedir. Bourdieu, bu iki uç ayırmadan kurtararak sosyal uzamda toplumsal olarak inşa edilmiş bir yatkınlıklar sistemini imlemektedir. İşte bu noktada habitus kavramı alışkanlık ile karıştırılmamalıdır. Çünkü alışkanlıklar tekrarlanan, mekanik ve olanı yeniden üreten bir kavramı düşündürürken habitus üreticinin yaratıcı eylemini/pratiklerini doğurmaktadır (2016:162-163; 2015:18).

Bu bağlamda dikkat etmemiz gereken bir başka husus, habitusun (structure) ve “pratik” (practice) kavramlarıyla birlikte düşünülmesi gerektiğidir (Bourdieu, 2013:78). Bourdieu, reel rölasyonel yani ilişkisel olmayan bir gerçekliğin olmadığını ve bu yüzden insanların *habitus*'ünün onların toplumsal alanlarıyla ilişkileri dışında anlaşılamayacağını ifade eder (Timur, 2007:208-209). Yani kavram, bir kişinin belirli bir şekilde davranma ve düşünme, yaşam hakkında belirli bakış açılarına ve görüşlerine sahip olma konusundaki yerleşik (toplumsal olarak edinilmiş) eğilimini içerir. Yaşam alanı denilen şey, kişinin küçük yaşlardan itibaren ailesi içinde sosyalleşme biçiminin yanı sıra

² Burada hegemonya kavramı Madeleine Arnot'un ifade ettiği üzere sınıf ve erkek çıkarlarını egemen kılan yerleşik düzenin çeşitli yollarla desteklediği değerler, tutumlar, inanışlar ve ahlakla birlikte bir dizi yapı ve faaliyeti içerir (1982:66).

³ Hegemonya kavramı, toplumsal sınıflar ya da gruplar arasındaki, kendiliğinden rızaya dayalı ideolojik üstünlük, denetim ve yönlendirme ilişkilerini ifade eder (Yetiş,2012:87).

akranları ve eğitim sistemi tarafından da şekillenir (Darmody, 2012:534). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet repertuarından değerlendirdiğimizde bir yaşam alanı olarak yerleşik eğilime sahip olan üniversiteler, kendi *kurumsal habituslarını* içermektedir.⁴ Kurumsal habitus oyun alanında, bazıları diğerlerine nazaran kendini daha rahat hissedebilir. Çalışmamız açısından değerlendirdiğimizde ataerki toplumsal inşa alanı içerisinde eril zihin pratikleriyle eylem yatkınlığında olan bireyler bu bilindik ve tanıdık oyun alanını dönüştürme gayreti olmadan gezinmenin daha güvenilir olduğunu düşünebilirler.

Bu bağlamda üniversiteler, toplumsal alanın dışında olmamakla birlikte kendine özgü kurumsal habitusları bulunan oyun alanlarıdır. McDonough (1997:106), bireylerin kendi toplumsal sınıfını yansıtmaya eğiliminde olduklarını ve okullar gibi kurumları da içeren yapının ise sınıf arka planı çerçevesinde kişinin davranışı üzerindeki etkisine aracılık ettiğini ve böylece birbirlerini yeniden şekillendirdiğini ifade eder. Habitus, kişinin kendisine yaşamı boyunca yaptığı eğitim yatırımları aracılığıyla pekiştirilse bile, aslında aileden gelen, kuşaklar boyu aktarılan sınıfsal terbiyenin somutlaşmasına dayanır (Arun, 2014: 180). Böylece bireysel habituslar gibi kurumsal habitusların da olduğunu ve zamanla geliştiğini söyleyebiliriz. Üniversiteler, bireysel habituslarımızın içinde yer alabildiği ya da kendine özgü kurumsal/örgütsel habitus alanı içinde hareket etmemize imkân veren oyun alanlarıdır. Elbette üniversitelerin kurumsal habitusları birbirinden ayrı olmakla birlikte, taşra-merkez üniversiteler arasında ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan farklar bulunuyor olsa da Bourdieu'ya göre eğitim sistemi, egemen sınıfların anlam dairesi/habitusu içerisinde şekillenir. Dolayısıyla eğitim sisteminin düşünsel, kültürel ve ideolojik kodları egemen sınıfın habitusuna yakındır. Böylece kültürel sermaye ile aslında sermayeyi elinde bulunduran hâkim ideolojinin yakından bir ilişki içinde olduğunu söyleyebiliriz. Egemen üretim tarzı içerisinde ataerki dünya görüşü de toplumsal oyun alanından ayrı düşünülemez gibi, bu oyun alanı içerisinde büyüyen gelişen bireylerin bireysel habitusunu da etkileyeceği bir gerçektir.

Üniversitelerin kurumsal habitusu gerek egemen düşüncenin aktarımını gerek toplumsal cinsiyet rejiminin taşıyıcılığını içerir. Bu açıdan bakıldığında üniversiteler, etik-politik bir proje olarak hegemoniktir. Özellikle 1990'lardan sonra, feminist kadın hareketinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin önemli bir katkısıyla birlikte, hegemonik düzeyde olmasa da kadın akademisyenlerin sayısının niceliksel bir sıçramaya geçtiğini belirtebiliriz.⁵ Tüm kazanımlarla birlikte, hala üniversitelerde çalışan kadın akademisyen sayısının az olduğunu ve kadın akademisyenlerden çoklu toplumsal cinsiyet rollerinin beklenildiğini söylemek mümkündür. Böylece ilerleyen bölümde görüleceği üzere, üniversitelerin eril habitusla sarmalanmış kurumsal örgütlenme alanı olduğunu ifade edilebiliriz.

Bir Erkeklik Alanı Olarak Üniversiteler ve Kadın Akademisyenlerin Durumu

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum/WEF) tarafından 2006 yılından beri yayımlanan Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu (The Global Gender Gap Report) raporuna 2006 yılında 105. sırada olan Türkiye, 2020 yılı itibarıyla 130. sıradadır (WEF, 2020:343-344). Rapor,

⁴ Habitus, tahakkümün gündelik biçimlerinin incelenmesinde elverişli bir kavram olarak değerlendirilebilir.

⁵ 1980'lerden sonra devletin neoliberal dönüşümünün ve yeni sağ devlet anlayışının ataerki eril zihniyeti beslediği, yeni devlet biçimine yeni iktisadi programa uygun yeni kültürel ve tüketim alışkanlıklarına sahip bireylerin yetiştirilmesi yine kadının toplumsal ilişki içerisindeki yerine, görünümüne ve varlık düzeyine göre şekillenmiştir. Ancak çalışmanın konu itibarıyla dağılması amaçlandığından meselenin bu yüzü kapsam dışında bırakılmıştır.

ekonomik ve siyasi hayata katılım, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim kriterlerine göre 153 ülkeyi mercek altına almaktadır. Ülkemiz belirtilenler arasından ekonomik hayata katılım sıralamasında 136.sırada yer almaktadır. Buna ek olarak, kız çocuklarının miras hakkında, mülkiyet hakkında ve ücretsiz iş gücünde Türkiye kötü bir performans göstermektedir.

2006-2020 yılları arası değerlendirme raporuna göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde ülke sıralamasında geriye doğru gidişat Türkiye açısından kayda değer bir durumdur. Belirtilen yıllar arası siyasi iktidarın her ile bir devlet üniversitesi projesi devrededir. Dolayısıyla kadın istihdamının görece yükseldiği yıllar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği parametresinin giderek derinleştiği yıllar olması nedeniyle bir paradoksu gözler önüne serer. Öte taraftan, kadın akademisyen sayısının Avrupa'daki pek çok ülkeden daha iyi bir durumda olduğunu belirtmek gerekir. Ancak kadınların akademide yönetim mekanizmalarındaki temsiline bakıldığında, üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve eril habitusun yaygın halde olduğu söylenebilir.

Tanzimat ile başlayan kız çocuklarının okullaşma serüveni, dönemin koşulları altında kalifiye bir annenin vatana hayırlı evlatlar yetiştirmesinin, huzurlu bir aile ortamının yaratılmasının ve iyi bir karı-koca ilişkisinin önemine vurgu yapmaktaydı (Şentürk, 2015; Kandiyoti, 2013). Kandiyoti, erken cumhuriyetin reformlarının kentli burjuva kadınına doğrudan yarar sağladığını (2013:77); bu açıdan kadınların eğitiminin bir sınıf atlamadan ziyade sınıf ayrıcalıklarının pekiştirilmesi anlamına geleceğini ifade eder (2013:45). Kadının eğitim hakkı mücadelesini göz ardı etmeksizin yeni kurulmaya çalışılan ulus devlet sürecinde hem imparatorluğun hegemonik kodlarından arınma hem de yeni toplumsal ilişkiler ağında yeni bir insan yaratımı için kadının eğitimde yer alması elzemdi. Başka bir ifadeyle eğitim, kadının cinsiyetler arası eşitliğinin bir kazanımı değil, aksine bizatihi cinsiyetinin içerdiğine inanılan “yardımcı” olma güdüsünün ve yeni toplumsal koşullara uygun yetişecek nesillerin devamı açısından toplumsal habitusun bir ürünüydü.

Kadın mücadelesinin bir kazanımı olan eğitim hakkı aynı zamanda temel bir insan hakkıdır. Ancak kadınların sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok ülkesinde bu hakkı kazanmaları çok eski tarihlere dayanmaz. Kadınların üniversitedeki varlığının soykütüğüne baktığımızda bir kadın mücadelesini görürüz.⁶ Mücadele sonucu başlarda dersleri izleyebilme ve hatta sonrasında öğrenci olarak okula alınmalarıyla birlikte kadının üniversitedeki varlığı görünmeye başlar. 1914’de İnaş Darülfunun (Kadın Üniversitesi) ile kadınlar erkeklere ait olan kamusal hayatın ve dolayısıyla toplumsal habitusun içinde kendilerine bir alan yaratabilme fırsatı yakalamışlardır. Bu, hem akademik hayatta var olma mücadelesini hem de karma eğitimin öncülüğünü ifade etmekteydi (Öztan ve Doğan, 2015:193).

Kadınların üniversiteye öğrenci olarak alınmaları 1914’lerde olsa da akademisyen olarak çalışmaya başlamaları 1932-1933 eğitim öğretim yılında olmuştur. Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi’nde muallim kadrosuna ilk defa kadın akademisyen alınmasının ardından 1934-1935 eğitim öğretim yılında kadın öğretim üyelerinin sayısı 93’e ulaşmıştır (Şentürk, 2015:6). Ekseriyetle fen fakültelerinde görülen kadınların çoğunluğunun ise okutman olduğu gözlemlenir (Bildirici vd., 2003: 95-96). Cumhuriyet kadınının eğitmen bir anne rolünü misyon edinmesinin ve ders saatleri dışında ailesi ve çocuklarıyla ilgilenmesinin beklentisinin burada etkili olduğu söylenebilir. 1980 sonrası dönemde kadınlar, akademik yaşamda daha etkin ve görünürdür. Dönemin askeri darbe sonrası koşulları altında emekçi ücretlerinin düştüğü, sendikalaşmanın azaldığı ve özellikle üniversite

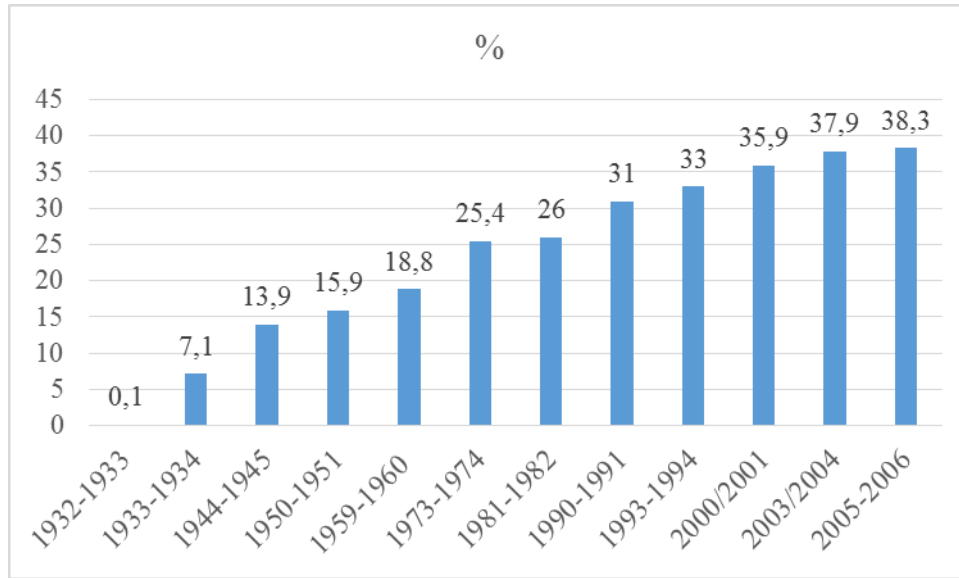
⁶ 1913’de yayım hayatına başlayan eğitim, çalışma hayatı ve siyasete katılımın gibi pek çok konunun yer bulduğu Kadınlar Dünyası gazetesinde, kadınların üniversite eğitimini almalarına yönelik tartışmalar yürütülmektedir. Sesini duyuran ve kamuoyu oluşturan bu tartışmalar, kadınlar için bir üniversitenin oluşumunun önünü açmıştır.

tasfiyelerinin gerçekleştiği bu dönemde, kadın akademisyenlerin sayılarındaki artış kayda değer bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

Türkiye’de yükseköğretimde kadın öğretim elemanlarının yıllara göre dağılımına bakıldığında Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren düzenli bir şekilde artış gösterdiği anlaşılır. Tablo-1, 1932-2006 yılları arası yükseköğretimde kadın öğretim eleman yüzdesini göstermektedir. Buna göre, 1960'lara kadar belirli bir seviyede seyreden kadın akademisyen artışı, 1970'lerin ortalarına kadar olan süreçte niceliksel bir sıçrayış gösterir. Bu durumun nedenleri arasında 1961 Anayasası'nın sosyal devlet anlayışı, sosyal devlet amacıyla kurumsal düzenleme tarzının gelişimi ve yeni anayasanın getirdiği görece demokratik ortamda ikinci dalga feminizmin yarattığı kadın mücadelesinin etkili olduğu söylenebilir. Aynı zamanda, 1960'lı yılların ortasında dünyada ve Türkiye’de sol hareket içinde feminizm tartışmaları yoğunlaşmış, Behice Boran (1965 milletvekili-1970’de Türkiye İşçi Partisi genel başkanı) ve Fatma Hikmen İşmen (Türkiye İşçi Partisi 1966-1975 yılları senatörü) gibi kadın siyasetçilerin başarısıyla yapılan feminizm tartışmaları adeta taçlanmıştı (Arslan, 2014:37).

Tablo-1. Türkiye’de 1932-2006 Yılları Arasında Yüksek Öğretimde Kadın Öğretim Elemanları

Kaynak: Neusel vd., akt. Er, 2008: 75 ve YÖK 2004 ve YÖK 2006

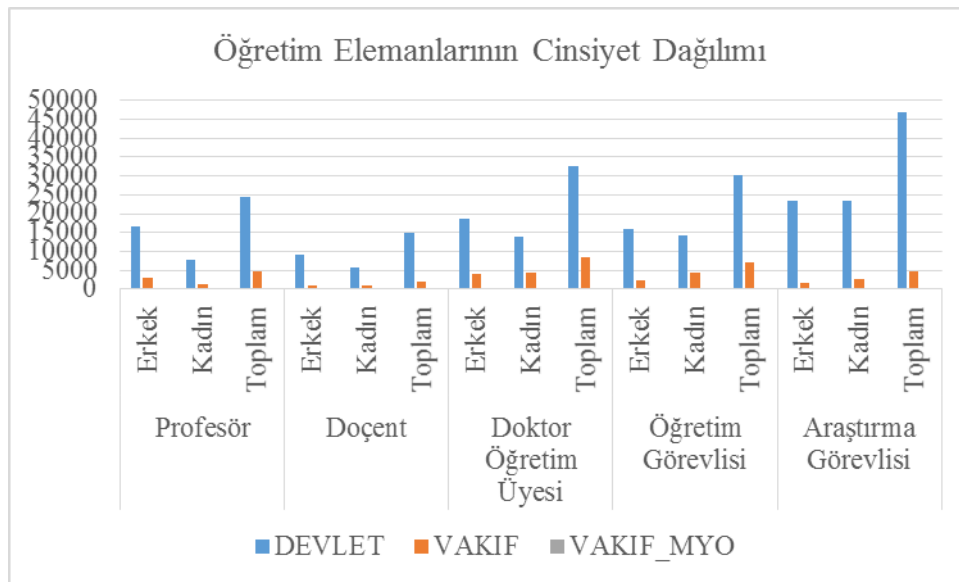
Bu bağlamda okuyan yazar, düşünen ve bunu ülkenin en üst öğretim kurumları olan üniversitelerde üstlenen kadının söz konusu maddi kazanımı sadece niceliksel bir artış olarak nitelendirilmemelidir. Aynı zamanda bu kamusal alanın hegemonik habitusuna karşı niteliksel bir sıçrayış olarak da okunmalıdır. Ancak her şeye rağmen, yeterli denebilecek düzeyde bir kurumsal habitus dönüşümünden bahsetmek mümkün değildir. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından 2018 yılı itibariyle akademisyenlerin unvanlarına göre dağılıma bakıldığında, çalışan profesörlerin %31,2’si, doçentlerin %38,8’i, doktor öğretim üyelerinin %42,5’i, öğretim üyelerinin %50,2’si ve araştırma görevlilerinin %50,4’ü kadın akademisyendir (Çakır ve Arslan, 2018:267). 2020 yılı itibariyle Türkiye’de mevcut üniversitelerin toplamındaki kadın ve erkek akademisyen sayısı Tablo-2’de sayısal değerleriyle gösterilmiştir.

Tablo-2. 2020 İtibariyle Yüksek Öğretimde Öğretim Elemanı Sayısı ve Cinsiyet Dağılımı

Üniversite Türü	Profesör		Doçent		Dr. Öğr. Üyesi		Öğr.Gör.		Ar. Gör.		Genel Toplam		Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Devlet	16669	7890	9065	5832	18796	13980	16112	14224	23311	23542	83953	65468	149421
Vakıf	3125	1486	1086	925	4191	4369	2425	4543	1841	2871	12668	14194	26862
Vakıf_MYO	5	1	0	0	6	12	85	158	0	0	96	171	267
Toplam	19799	9377	10151	6757	22993	18361	18622	18925	25152	26413	96717	79833	176550

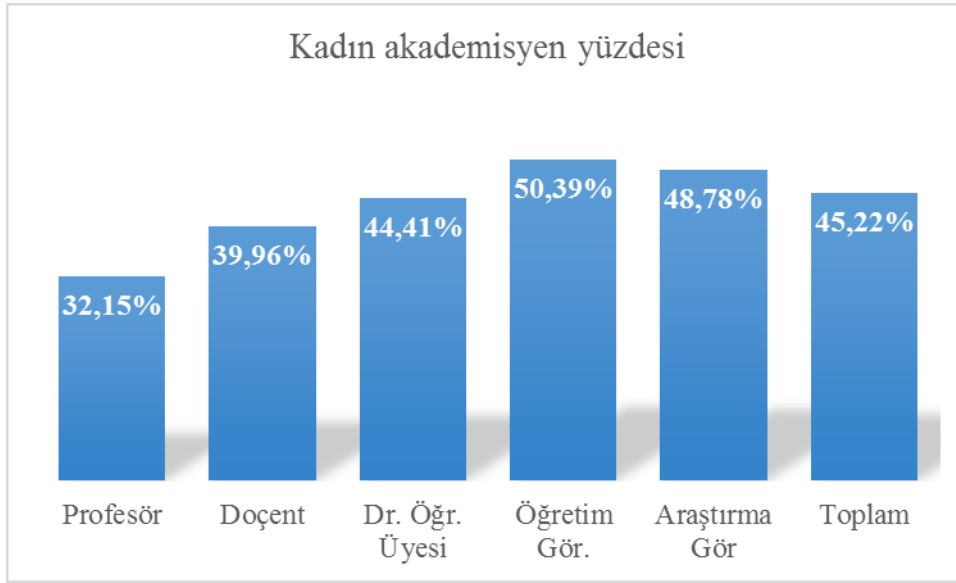
Kaynak: YÖK,2020

Tablo-3. 2020 yılı itibariyle Yüksek Öğretimde Öğretim Elemanlarının Cinsiyet Dağılımının Sütun Grafiği

Tablo-2 ve Tablo-3 sırasıyla YÖK'ün son verilerine göre ülkemizdeki kadın-erkek akademisyen sayısını ve sütun grafiğini göstermektedir. Her iki tabloda devlet, vakıf ve vakıf myo olmak üzere üç kategori üzerinden ayrılmaktadır. Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri arasındaki farka

bakıldığında, erkek akademisyen sayısının iki üniversite kategorisinde fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, devlet üniversitelerinde çalışan kadın akademisyen sayısı vakıf üniversite yapılanmasına göre daha fazladır. Bu bağlamda, ücretli emeğin daha güvencesiz bir işleyişle hareket ettiği vakıf üniversitelerinde kadın akademisyen sayısının azlığı, kadın emeğinin daha güvencesiz olduğu düşüncesiyle ilişkilendirilebilir. Kadın akademisyenlerin hem iş hayatındaki hem de ev hayatındaki sorumlulukları ve çoklu toplumsal cinsiyet rollerini üstlenmeleri onların daha az tercih edilebildiği anlamına gelebilir. İş akdinin sürekliliği açısından kadın akademisyenlerin evlilik, hamilelik, doğum izni gibi süreçlerden geçmeleri devlet üniversiteleriyle kıyaslandığında vakıf üniversitelerinde kabul edilebilir gibi gözükmemektedir. Aslında üniversitelerin cinsiyet profili bile bize toplumsal cinsiyet rollerinin ne kadar nüfuz etmiş olduğunu kanıtlar düzeyindedir.

Tablo-4 2020 Yılı Çalışan Kadın Akademisyenler/Yüzde

Tablo-4, YÖK'ün 2020 yılı itibarıyla mevcut bütün üniversite tiplerinde çalışan kadın akademisyen yüzdesini göstermektedir. Buna göre, kadın akademisyenlerin unvanları yükseldikçe sayıları azalmaktadır. Dolayısıyla araştırma görevliliği ve öğretim görevliliği kadrolarında kadın ve erkek akademisyen sayısı birbirine yakın düzeylerde olmasına rağmen akademik unvan arttıkça çalışan kadın akademisyen sayısının azalması, kadın akademisyenlerin akademik hiyerarşide neden ilerleyemediğinin ya da karar mekanizmalarında neden olmadığının sorgulanması açısından anlamlı ve önemli bir durumu resmeder. Kariyer basamakları ilerledikçe kadın akademisyen sayısının azalması, çalışma hayatı dışında toplumsal ilişkiler içerisinde kadından beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin devam etmesinden ve bu algının çalışan kadınlar arasında dahi devam ediyor olmasından kaynaklanıyor diyebiliriz. Hacettepe Üniversitesi ve Bülent Ecevit Üniversitesi'nden kadın akademisyenlerin ortak araştırması olan "Türkiye'de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler" (2012:45) çalışması, kadın araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rollerinde kadının üstlenmesi beklenen klasik rollerin ağırlığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, araştırma görevlisi kadınların ev içi sorumlu oldukları işleri arasında yemek pişirmek (%59.4), bulaşık yıkamak (%50.5), çamaşır yıkamak (%69.2), ütü yapmak (%41.1), giysileri onarmak (%65.0), çocuklara yemek hazırlamak (%55.8); eş ile birlikte sorumlu olunan işler arasında ise çocukların sosyal faaliyetlerini düzenleme (%84.1), çocukların dersine yardım (%78.8), hastalanan kişinin bakımı (%79.2), günlük alışveriş (%74.5), büyük alışveriş (84,0), fatura ödeme

(%50.0) yer almaktadır. Bu bağlamda, kadın akademisyenlerin “akademik ilerlemeye yönelik çalışma ve kendini geliştirme” için harcayacağı zamanın önemli bir kısmını ev içinde “kendilerinin sorumluluğunda” olduğunu düşündükleri işlerle geçirdiği görülmektedir. Kavramsal çerçevede sunmuş olduğumuz repertuar açısından toplumsal cinsiyet dolayımıyla sarmalanmış bir habitustan bahsetmek mümkündür. Ailenin ya da ev içi işlerin geçerli olduğu oyun alanının habitusunda, bir kadınlık bir de erkeklik habituslarından bahsetmek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, karşılıklı etkileşim içerisinde olan aile habitusu toplumsal cinsiyet rollerini üstlenen ve yüklenen taşıyıcı özneler aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Böylece habitus alanının egemeni olan rol dağılımı hegemonik olarak devam etmektedir.

Öte taraftan çalışmaya katılan her üç kadın akademisyenden birisi, iş yerinde ayrımcılık yapıldığı görüşündedir (2012:46). Bu ayrımın temelinde kadından ilk önce anne ve eş olarak toplumsal rolleri sürdürmesi ve bu noktada mesleki başarı ve kariyeri ikinci plana atması beklenmektedir (Kocacık ve Gökçaya, 2005:204). Bu algı ve beklentilerin bir sonucu olarak erkeklerin akademik üretkenliği kadınlara nazaran daha fazladır. Dolayısıyla mevcut akademik çalışmalar, araştırmalar ve bilimsel eserlerin çoğunun erkekler tarafından üretildiği, her sene üniversitelerin yayımladığı teşvik listelerinde yer alan kadın-erkek oranlarına bakıldığında da görülmektedir (Şahin, 2020:231).

Akademik yapılanma içinde toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsızlaşamayan kadınlar, akademik hiyerarşide geri planda kalmakta ya da erkeklere nazaran daha yavaş ilerlemektedirler. Bu yüzden akademik unvan derecesi ile kadın akademisyen sayısı ters orantılıdır. Söz konusu durumun daha kritik bir derecede seyrine üniversitelerin üst yönetimlerinde rastlanır. Rektörlerin sadece %9,1'i, rektör yardımcılarının %10,3'ü gibi düşük olan niceliksel durum, dekanlık seviyesinde görece iyi olup %21,3'tür (O'Neil vd., 2019:1). Genel anlamda akademik unvan piramidine baktığımızda, toplumsal cinsiyet eşitliğine en yakın düzeyde kadın akademisyen sayısının araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrolarında olduğu görülmektedir. Öte taraftan kadın araştırma görevlileri, henüz mesleğin daha başında olmalarına rağmen, ev işlerinde tüm sorumluluğun kendilerinde olması gerektiği algısı ve yükü altında ezilmektedirler. Çalışmalarda kadın araştırmacıların önündeki diğer bir engel, araştırma ve eğitim tesislerinin yetersizliği, eksik ve zamanında verilmeyen araştırma fonları gibi kurumsal olmakla birlikte, daha kritik olan “kadınların çoklu rolü” ve “yüksek sorumluluk gerektiren pozisyonlara sıcak bakılmaması” gibi cinsiyet etkili faktörlerdir (Yılmaz ve Özdemir, 2012:56).

Kadın akademisyenler açısından akademik ilerlemenin önünde çeşitli engeller olduğu görülmektedir. Ancak bunlardan en etkili ve kadın araştırmacıları durduran engeller arasında üniversitelerin kurumsal habitusunun cinsiyetlendirilmiş olması (Altınoluk, 2017); kadın araştırmacıların toplumsal cinsiyet rollerini kabul etmeleri ve yüklenmeleri; ataerkil toplumsal normlar içerisinde erkeklik algısının karşısında konumlandırılan kadınlığın dikotomik bir ayrışmaya maruz kalması sayılabilir. Söz konusu ayrım, toplumsal cinsiyet çalışmalarında sıkça rastladığımız doğal-doğal olmayan, eril-dişil, kamusal-özel, iş-ev, güçlü-zayıf gibi biyolojik, toplumsal ve normatif değerleri içermektedir. Kadınlık durumu da burada erkeğin görünür olduğu kamusal alan ve habitusunun dışında ve ikinci planda tanımlanmaktadır (Alkan,2000; Kancı, 2008). Dolayısıyla bu karşıtlık ilişkisinde terazinin bir tarafında eril, diğer tarafında dişil olarak konumlandırılan ve doğal bir norm haline gelen tüm toplumsal ilişki örüntüsü, kadının yeniden üretim mekanizmaları içinde kendini ikincil konumda bırakmasına neden olmuş diyebiliriz.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin değerler, kurallar, görevler ve hatta kurumlar çerçevesinde değerlendirilmesi sonucu oluşan toplumsal bir üründür. Üretim sürecinin içerisinde biçimlendiği için kavram, üretim ilişkilerinden ve onun hegemonik karakterinden ayrı düşünülemez. Emegın varlığının görünür olduğu kamusal alanın tüm kurumlarında olduğu gibi akademi de, toplumsal cinsiyet düzeninin hegemonik yapısından nasibini almıştır.

Toplumsal cinsiyet ve eğitim arasındaki ilişki, toplumlar arasında farklılık gösterse bile, temelde üç farklı düzeyde açığa çıkan etkileşim içinde biçimlenmektedir (Sayılan, 2012: 67). Birinci güç, ataerkil ailedeki; ikinci güç, emek piyasalarındaki cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Sonuncusu ise eğitim sisteminin yapısı ve yaygınlığıdır. Üniversiteler hem akademik hiyerarşinin hem ayrımsal ustalığın hem de cinsiyete dayalı iş bölümünün yeniden üretildiği alanlar olması bakımından kurumsal habitusun en üst örgütlenme biçimlerindedir. Ataerkil habitus alanında yetişmiş bir birey olarak kadın ve erkek, hegemonik eril zihniyetin cinsiyetçi yapılanma ve pratiklerine eğitim kurumları alanında da devam eder ve böylece, yeniden üretimin zeminini hazırlar. Bu yüzden, kadınlık ve erkeklik algısıyla kamusal alanda yer bulmak toplumsal habitusun devamıyla mümkün sayılır. Dolayısıyla eğitim sisteminin yapılanması ve yaygınlığı söz konusu hegemonik düzeyin yeniden devamında temel bir ideolojik aygıt olarak işlemektedir.

Toplumsal cinsiyet araştırmaları, kadın çalışmaları ve istatistikler, en üst eğitim kurumu olan üniversitelerin cinsiyetlendirilmiş kurumsal habitustan ayrı olmadığını göstermektedir. Akademik hiyerarşi yükseldikçe kadın akademisyen sayısının giderek azalması bunun bir göstergesidir. Öte taraftan akademik hayatın daha başında olan kadın araştırma görevlilerinin akademik ilerleme çabasına ek olarak genel kabul görmüş toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeleri, üstlenmeleri ve hatta bunun altında ezilmeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleştiğini ifade eder.

Eğitim sisteminin içindeki toplumsal cinsiyet asimetrisinin verili durumdaki görünümü nicel ve nitelik bakımından eşitsizlik ve ayrımcılık içermektedir. Buna rağmen, görünen tablo bir eşitsizlik ortaya koymuş olsa bile toplumsal habitus, özneye yaratıcı eylemler ortaya koyma fırsatı sunar. Böylece eğitim sistemi içerisinde güç ilişkilerini ve cins ayrışmasını bir yandan yeniden üretir öte yandan onu değiştirmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, A. (2000). "Özel Alan-Kamusal Alan" Ayrımının Feminist Eleştirisi Çerçevesinde Kentsel Mekan. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 71-95.
- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (A. Tümertekin, çev.) İstanbul: İthaki.
- Arnot, M. (1982). Male Hegemony, Social Class and Women's Education. *The Journal of Education*, 164(1), 64-89.
- Arnot, M. (2005). *Reproducing Gender? Essays on educational theory and feminist politics*. New York: RoutledgeFalmer.
- Arslan, G. E. (2014, Mayıs). Türkiye'de Çalışan Kadın Olmak ve Kadın Akademisyenler. *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Bülteni*, 12(1), s. 36-40.

- Arun, Ö. (2014). İnce Zevkler - Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları. *Cogito Pierre Bourdieu*(76), 167-192.
- Bildirici, M., Anafarta, E., & Elçin Aykaç. (2003). Türkiye Üniversitelerinde Kadın Emek Gücü. *İktisat İşletme ve Finans*, 92-108.
- Bourdieu, P. (2013). *Outline of a Theory of Practice*. (R. Nice, Çev.) Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. (D. Fırat , & G. Berkkurt, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji Meseleleri*. (F. Öztürk, B. Uçar , M. Gültekin , & A. Sümer, Çev.) Ankara: Heretik.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. İstanbul: Ayrıntı.
- Çakır, İ., & Arslan, R. (2018). Türkiye'deki Üniversitelerde Kadın Akademisyenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Bartın Üniversitesi'nde Çalışan Kadın Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18).
- Darmody, M. (2012). Institutional Habitus and Secondary School Transitions: omparative study of Ireland and Estonia. *Research in Comparative and International Education*, 530-546.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç. Y. Ecevit, & N. Karkıner içinde, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (s. 2-31). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Er, D. (2008). *Modern Türkiye'de kadın öğretim üyelerinin konumuna ve sorunlarına sosyolojik bir yaklaşım*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ercan, F. (1998). 1980'lerde Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılanması: Küreselleşme ve Neoliberal Eğitim Politikaları. F. Gök (Dü.) içinde, *75 Yılda Eğitim* (s. 23-38). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., & Taşkın, L. (2012). Türkiye'de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 43-49.
- Kancı, T. (2008). Cumhuriyetin İlk Yıllarından Bugünlere Ders Kitaplarında Kadınlık ve Erkeklik Kurguları. N. Mutluer içinde, *Cinsiyet halleri Türkiye'de toplumsal cinsiyetin kesişim sınırları* (s. 88-102). İstanbul: Varlık.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurtaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* . İstanbul: Metis.
- Kocacık, F., & Gökkaya, V. B. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 195-219.
- McDonough, P. M. (1997). *Choosing Colleges How Social Class and Schools Structure Opportunity*. State University of New York Press.

O'Neil, M. L., Aldanmaz, B., Quiles, R. M., Rose, N., Altuntaş, D., & Tekmen, H. (2019). *Türkiye'de Yükseköğretimdeki Cinsiyet Eşit(siz)liği 1984-2018*. İstanbul: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/Turkiyede%20Yuksekogretimdeki%20Cinsiyet%20Esitsizligi.pdf> adresinden erişildi.

(01.09.2020)

Öztan, E., & Doğan, S. N. (2015). Akademinin Cinsiyeti: YTÜ Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet. *Çalışma ve Toplum*, 3, 191-221.

Reay, D., David, M., & Ball, S. (2001). Making a Difference? Institutional Habitus and Higher Education Choice. *Sociological Research Online*, 5(4). <http://www.socresonline.org.uk/5/4/reay.html> adresinden erişildi.

(29.08.2020)

Rosenfeld, R. A. (1986). The Basis of the Bargain: Gender, Schooling, by Carol O'Donnell. *Contemporary Sociology*, 15(1), 129-130. <http://www.jstor.org/stable/2070977> adresinden erişildi.

(12.09.2020)

Sayılan, F. (2012). Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim. F. Sayılan (Dü.) içinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim Olanaklar ve Sınırları* (s. 13-68). Ankara: Dipnot.

Şahin, E. Y. (2020). Bir Taşra Hikâyesi Daha: Taşra Üniversitesinde Kadın Akademisyen Olmak. *Çalışma ve Toplum*, 64(1), 229-267.

Şentürk, B. (2015). Çokuz Ama Yokuz: Türkiye'de Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Analiz. *ViraVerita E-Dergi*, 1-22.

Timur, T. (2007). *Marksizm, İnsan ve Toplum*. İstanbul: Yordam.

Ünal, L. I., & Özsoy, S. (1998). Modern Türkiye'nin Sisyphos Miti: "Eğitimde Fırsat Eşitliği". F. Gök (Dü.) içinde, *75 Yılda Eğitim* (s. 39-72). İstanbul: Tarih Vakfı.

World Economic Forum. (2020). *Global Gender Gap*. Geneva: World Economic Forum.

Yetiş, M. (2012). Hegemonya. G. Atılgan, & E. A. Aytekin içinde, *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler* (s. 87-98). İstanbul: Yordam.

Yılmaz, E., & Özdemir, G. (2012). Türkiye'de Kadın Akademisyen ve Araştırmacıların Karşılaştıkları Sorunlar ve Tarıma Bakış Açılıarı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 50-56.

Extended Summary

Gender studies, which has had to restate itself and at the same time has been attempting to have its place for over thirty years, is one of the favourite spheres in the academia.

Being shaped by the winds of feminism and endeavouring for a *position-maneuver* space, gender studies has found itself a body in the evolution of feminism, thus the organic connection between the gender studies and the women's studies has started to gain strength. However, gender studies is not to be approached over the women's body and the state of womanhood. Conversely, the concept of manhood, problematic of manhood and in addition, the subject of queer are included in the field of gender studies. Notwithstanding, gender studies, being at close interval with the women's studies, involves a totality with regard to its subject, aim and sphere.

Gender studies and gender sociology have grown over the discussions of feminist methodology, theory and epistemology. Unlike biological sex, gender is a concept used to describe the social and cultural definition of men and women, the way societies distinguish these two kinds from each other and the social roles that genders are given by their societies (Ecevit, 2011:4). The importance of the concept for those who focus on feminist studies has increased after the concept was started to be considered as a helpful way to understand the power relations between men and women and to question inequalities.

The concept of gender, which addresses even the most micro area of power relations in the context of all meanings, adjectives, roles and duties attributed to women and men as a reflector for power relationship within the framework of social norms, provides a useful repertoire for evaluating the educational system and institutions that determine the cultural, moral and even ideological line that has an important mission in shaping society.

Universities, the dominant area of the education system –a reverberator of social power relations, reveal different gender regimes within the gender order. Although the gender regime varies from institution to institution, universities are among the top-level educational institutions that contain sexist elements. However, as mentioned above, this sexist attitude proceeds not only in a biological aspect, but also through differential mastery.

This study aims to examine the transition or permeability between being a woman and being an academic woman in universities, which is one of the public spaces where the differential mastery category, in the context of gender, progresses in the most linear way. In this respect, methodologically, works on gender studies are used when making an assessment based on written sources and statistics.